Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Agrobiotexnologiyalar va oziq-ovqat xavfsizligi instituti 60820100 - O'rmonchilik va aholi yashash joylarini ko'kalamzorlashtirish ta'lim yo'nalishi talabalari uchun O'rmon xo'jaligi ishlab chiqarishini mexanizatsiyalashtirish fanidan tayyorlangan fan dasturi va sillabusiga

TAQRIZ

O'rmon xo'jaligi ishlab chiqarishi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda, fan bo'yicha bilim va ko'nikmalarni shakllantirishda fan dasturi va sillabuslarni fanning mazmun va mohiyatidan kelib chiqib tayyorlash muhim ahamiyatga ega. Chunki, fan dasturi va sillabusi o'tiladigan fanlarning o'qitilish shakli va mavzularini ketma-ketligini tartibga solib turuvchi asosiy hujjatlar bo'lib hisoblanadi.

60820100 - O'rmonchilik va aholi yashash joylarini ko'kalamzorlashtirish ta'lim yo'nalishi 1-kurs talabalari uchun O'rmon xo'jaligi ishlab chiqarishini mexanizatsiyalashtirish fani 1-semestrga rejalashtirilgan bo'lib, unda ma'ruza va amaliy mashg'ulotlar mavzulari fan dasturi asosida tuzilgan, mavzular ketma-ketligi bir-birini to'ldirib, fanning barcha bo'limlarini qamrab olgan. Mustaqil ta'lim mavzulariga alohida e'tibor berilgan. Unda talabalar mustaqil ta'lim mavzularni bajarishlarida fanning bo'limlaridagi mavzular bo'yicha topshiriqlarni bajarishi orqali bilim va ko'nikmalarni shakllantirishiga alohida e'tibor qaratilgan. Fan dasturi va sillabusni tuzishda muallif fanning maqsadi, vazifasi, fanni o'zlashtirish uchun zarur boshlang'ich bilimlar, ta'lim natijalarini ko'rsatishga e'tibor qaratgan. Shunindek fanni baholashda kredit mezoni va tartibi, darsdagi faolligi, mustaqil ta'lim topshiriqlari, bajarish bosqichlari ularga ajratilgan ballari keltirilgan. Bundan tashqari fan dasturi va sillabusida keltirilgan abadiyotlar o'zining fan mavzulariga yaqinligi, fanning ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarni o'rganishda foydalanish uchun zarurligini alohida ta'kidlash mumkin.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash mumkinki, 60820100 - O'rmonchilik va aholi yashash joylarini ko'kalamzorlashtirish ta'lim yo'nalishlari uchun O'rmon xo'jaligi ishlab chiqarishini mexanizatsiyalashtirish fanidan tuzilgan ushbu fan dasturi va sillabus fanning malaka talablariga mos keladi va ulardan ta'lim jarayonida foydalanish maqsadga muvofiq deb hisoblyman.

ToshDAU "Qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalashtirish va avtomatlashtirish" kafedrasi dotsenti, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori Sh.Sh.Mirzaxodjayev

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SHAROF RASHIDOV NOMIDAGI SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETI AGROBIOTEXNOLOGIYALAR VA OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI INSTITUTI

Ro'yxatga olindi: № BD-60820100 2024-yil "09" 25	**"TASDIQLAYMAN"** SamDU rektori: _____ R.I.Xalmuradov 2024 yil "__" _____

O'RMON XO'JALIGI ISHLAB CHIQARISHINI MEXANIZATSIYALASHTIRISH FAN DASTURI

Bilim sohasi:	800 000 – Qishloq, o'rmon, baliq xo'jaligi va veterinariya
Ta'lim sohasi:	820 000 – O'rmon xo'jaligi
Ta'lim yo'nalishi:	60820100 – O'rmonchilik va aholi yashash joylarini ko'kalamzorlashtirish

Fan/modul kodi O'XICHM1104 (bakalavriyat)	O'quv yili 2024-2025	Semestr I	ECTS – Kreditlar 4
Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 4

1.	Fan nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Umumiy (soat)
	O'rmon xo'jaligi ishlab chiqarishini mexanizatsiyalashtirish	48	72	120

Fanning maqsadi (FM)	
FM1	**I. FANNING MAZMUNI** **Fanni o'qitishdan maqsad** - talabalarga o'rmon xo'jaligida texnologik jarayonlarni bajarishda qo'llaniladigan traktorlar va o'rmon xo'jaligi mashinalarining tuzilishini, ishlashi va agrotexnik talablar bo'yicha ishga tayyorlash jarayonini o'rgatish, ulardan texnologik jarayonlarni bajarishda samarali foydalanishni tashkil etish bilim, ko'nikma va malaka shakllantirishdan iborat. **Fanning vazifasi** - ishlab chiqarish jarayonlari va vositalarining tizimi hamda energetikasi, traktorlar hamda o'rmon xo'jaligi mashinalarining tuzilishi, ishlashi va texnologik sozlashlari, ularni tanlash va ishga tayyorlash, mexanizatsiyalashtirilgan ishlarni bajarish uchun texnika vositalaridan samarali foydalanishning nazariy hamda amaliy tartib va qoidalarini o'rgatishdan iborat.

Fan mazmuni	
II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) **II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:**	
Mashg'ulotlar shakli: ma'ruza (M)	
M1	**Traktor va avtomobillarning umumiy tuzilishi.** O'rmon xo'jaligi ishlab chiqarishini mexanizatsiyalashtirishning tutgan o'rni. Traktor va avtomobillarning tasnifi. Traktor va avtomobillarning umumiy tuzilishi, asosiy qismlari va ularning vazifalari.
M2	**Ichki yonuv dvigatellari.** Ichki yonuv dvigatellarining tasnifi. 4 taktli karbyurator va dizel dvigatellarining ishlash prinsipi. 2 taktli karbyuratorli dvigatelning ishlash prinsipi. Ko'p silindrli dvigatellarning ishlashi. Dvigatel mexanizm va tizimlari.
M3	**Traktor va avtomobillarning transmissiya va yurish qismlari.** Transmissiyalarning vazifasi va turlari. Mexanikaviy transmissiyaning afzalligi va kamchiliklari. Traktorlarni kuch uzatish qismi. Avtomobillarni kuch uzatish qismi. Traktor va avtomobillarning yurish qismlari.
M4	**O'rmon maydonlarini tozalash, meliorativ va yo'l ishlari mashinalari.** O'rmon xo'jaligida ishlatiladigan meliorativ mashinalar. O'rmon maydonlarini tozalash mashinalari. O'rmon yerlarini tekislash, tuproqni ko'chirishda ishlatiladigan mashinalar. Maydonlarni tozalashdagi mehnat xavfsizligi talablari.
M5	**Yerga ishlov berish mashinalari.** Tuproqqa ishlov berish usullari. Umumiy maqsadli va maxsus pluglar. Tuproq frezalari. Tuproqqa yuza ishlov berish va qator oralariga ishlov berish qurollari. Kultivatorlar, tirmalar, Galtaklar va ularning turlari.
M6	**O'rmon urug'larini terish va ularga ishlov berish mashinalari.** O'rmon urug'larini yig'ishtirish texnologiyalari. Daraxtlar tanasiga ko'taruvchi mashina va qurilmalar. Urug'larni aralashmalardan ajratish qurilmalari. O'rmon urug'larini quritish va saqlash uskunalari.
M7	**Urug' ekish va ko'chat o'tqazish mashinalari.** Ekishga qo'yiladigan agrotexnik talablar. Pitomniklar uchun ekish mashinalari. O'rmon ekinlarini ekish mashinalari. O'rmon ekinlarini ekish texnologiyalari. Ko'chat o'tqazish mashinalarining umumiy tuzilishi. Qo'chat o'tqazish mashinalari bilan ishlash qoidalari.
M8	**Pitomniklarda ishlatiladigan mashina va qurollar.** Pitomniklarda ishlatiladigan mashina va qurollar texnologik kompleksi. O'g'it berish va qator oralariga ishlov berish mashinalari. Yomg'irlatish mashinalari. Ko'chatlarning ildiz tizimini kesish va kovlab olish mashinalari.
M9	**O'rmon yong'inlariga qarshi kurashish mashina va qurollari.** O'rmon yong'inlarining turlari va ularni o'chirish usullari. O'rmon yong'inlarini aniqlash va oldini olish tizimlari. O't o'chirish uskunalari, yong'in avtomobillari, o'rmon yong'inlarini o'chirishda aviasiyadan foydalanish va xavfsizlik talablari.
M10	**O'rmonni kimyoviy himoya qilish mashina va apparatlari.** O'rmonzorlarni himoya qilishning o'ziga xos xususiyatlari va usullari. Purkash qurilmalari va ularning konstruksiyasi. Uchuvchi purkash apparatlari. Aerozol generatorlar. O'simliklarni himoyalash ishlariga qo'yiladigan xavfsizlik talablari.
M11	**Daraxtlarni kesish, parvarishlash va yog'och tayyorlash mashina va mexanizmlari.** O'rmonlarni kesish texnologiyalari. Draxtlarni kesishda ishlatiladigan mashina va uskunalar. Yuklash va tashish mashinalari.
M12	**O'rmon xo'jaligida mashina-traktor parkidan foydalanish.** O'rmon xo'jaligida mashina va qurollardan foydalanish sharoitlari. Texnologik jarayon va mashina-traktor agregati haqida umumiy tushunchalar. Mashina-traktor agregatini tuzish prinsiplari. Mashina va qurollar parkiga texnik xizmat ko'rsatish tizimi.
III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar: Amaliy (A) **Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi.**	
A1	Mashinalarni yaratish, ularga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlashda qo'llaniladigan materiallar va mexanizmlar.
A2	Traktor va avtomobillarning ishchi va yordamchi jihozlari.
A3	Dvigatelning asosiy qismlarini, mexanizm va tizimlari.
A4	Tuproqqa ishlov berish mashinalari.
A5	Ekish mashinalarining tuzilishi va ishlash prinsipini o'rganish.
A6	Ko'chat o'tqazish mashinalarining tuzilishi va ishlash prinsipini o'rganish.
A7	O'rmonni kasallik va zararkunandalardan himoya qiluvchi mashina va apparatlar.
A8	O'rmon yong'inlariga qarshi kurashish mashina va qurollarining tuzilishi va ishlash prinsipini o'rganish.
A9	O'rmon xo'jaligida ishlatiladigan maxsus traktorlar.
A10	O'rmon maydonlarini tozalash mashina va qurollari.
A11	O'rmon xo'jaligida foydalaniladigan kichik hajmli mashina va qurollar.
A12	Mashina-traktor agregatini tuzishni o'rganish.
IV. Laboratoriya mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar O'quv rejasiga laboratoriya ishi kiritilmagan.	

V. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular

"O'rmon xo'jaligi ishlab chiqarishini mexanizatsiyalashtirish" fani bo'yicha mustaqil ta'lim va ishlarning kalendar tematik rejasi

№	Mustaqil ta'lim mavzulari
1.	O'rmon daraxtlarini kesishda qo'llanadigan mashinalar.
2.	Xorijiy davlatlar firmalarida ishlab chiqarilayotgan o'rmon xo'jaligi traktorlarini texnik ko'rsatkichlarini o'rganish
3.	Xorijiy davlatlar firmalarida ishlab chiqarilayotgan o'rmon xo'jaligi va ko'kalamzorlashtirish mashinalarining texnik ko'rsatkichlarini o'rganish
4.	Ekinlarni yomg'irlatib va tomchilab sug'orish tizimlarini bog' va daraxt qator oralariga qo'llash
5.	Meliorativ mashinalarning vazifasi va turlarini o'rganish
6.	Skreperlarning texnik -iqtisodiy ko'rsatkichlari
7.	Ekskavatorlarning tuzilishi va ish jarayoni
8.	O'simlik va daraxtlar qator oralarira ishlov berish mashinalari.
9.	O'simlik va daraxtlarni himoya qilishda biologik usullar
10.	Daraxtlarga shakl berish va taroqlash mashinalari.
11.	O'rmon daraxtlarini tashishda qo'llaniladigan mashinalar.
12.	Mashina-traktor agregatini saqlash.

"O'rmon xo'jaligi ishlab chiqarishini mexanizatsiyalashtirish" fani bo'yicha mustaqil ta'lim mavzulari uning mazmunini yoritish maqsadida tanlangan va talabada shu haqida bilim va ko'nikmalarni shakllantirish nazarda tutilgan. Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan mavzularni normativ-huquqiy hujjatlar va o'quv adabiyotlari yordamida mustaqil o'zlashtirish, referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish, ilmiy maqola, tezislar tayyorlash, amaliyotdagi mavjud muammolarni yechimini topish, fanning dolzarb muammolarini qamrab oluvchi loyihalar tayyorlash, o'rganilayotgan mavzu bo'yicha asosiy ilmiy adabiyotlarga annotasiya yozish kabi ko'rinishdagi ishlarni bajarish tavsiya etiladi. Keltirilgan mavzularning har biri to'g'risida talabalar qay tarzda o'zlashtirish, bilim va ko'nikmasiga ega bo'lish mexanizmi fanning sillabusida ochib beriladi.

3	**VI. Fanni o'zlashtirishining natijasida (shakllangan kompetensiyalar)** Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: - **"O'rmon xo'jaligi ishlab chiqarishini mexanizatsiyalashtirish"** fanidan talabalar, energetik vositalar va o'rmon xo'jaligi mashinalarining tuzilishi, ishlash prinsiplari, texnik ko'rsatkichlari, ulardan foydalanishning nazariy asoslarini bilishi va tushunishini namoyish etish, ma'lumotlarni tahlil qilish, tartibga solish va sharhlash to'g'risida ***tasavvurga va bilimga ega bo'lishi kerak;*** - **"O'rmon xo'jaligi ishlab chiqarishini mexanizatsiyalashtirish"** fanini o'rganishda o'rmon xo'jaligi texnikalarining tuzilishi, ishlash prinsipi, boshqarish, agrotexnik talablar, texnik xizmat ko'rsatish, ichki yonuv dvigatellari, kuch uzatish qismi, ish unumi, ishga tayyorlash, agregat tuzish, foydalanish va saqlash haqida ***ko'nikmalarigà ega bo'lishi kerak;*** - mexanizatsiyalashgan o'rmon xo'jalik ishlarini bajarishda texnikalarining ish sifat ko'rsatkichlarini baholash, ekin turlari va dala maydononing katta kichikligiga qarab texnika tanlash hamda ulardan foydalana olish ***malakalariga ega bo'lishi kerak***.

4	**VII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari** • Ma'ruzalar; • Interfaol keys-stadilar; • Seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar); • Guruhlarda ishlash; • Taqdimotlarni qilish; • Individual loyihalar; • Jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar; • Ko'chma dars mashg'ulotlari.
5.	**VIII. Kreditlarni olish uchun talablar**: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.

6.ASOSIY ADABIYOTLAR

1. Xonazarov A.A. va boshqalar. "O'rmon xo'jaligini mexanizatsiyalashtirish". O'quv qo'llanma. - Toshkent, "Ilm ziyo" nashriyoti, 2005. -148 b.
2. Korsun A.I., Farmonov E.T. "Mashina-traktor parkidan foydalanish". O'quv qo'llanma. - Toshkent, "ToshDAU" nashriyoti, 2012. -120 b.
3. Solihov I. Traktorlar va avtomobillar, Darslik.-T., "Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa uyi", 2012. -510 b.
4. Obidov A. Mashina-traktor parkidan foydalanish. O'quv qo'llanma. "Tafakkur qanoti" nashriyoti, 2013. -365 b.

QO'SHIMCHA ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-oktyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020-2030 yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5853-son Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 6 oktyabrdagi «O'zbekiston respublikasida o'rmon xo'jaligi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida» PQ-4850-son qarori.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 21 yanvardagi «O'rmon xo'jaligi sohasida ilm-fanni rivojlantirish va ilmiy-tadqiqot ishlarini rag'batlantirish chora-tadbirlari to'g'risida» PQ-4960-son qarori.

AXBOROT MANBAALARI

4. https://ziyouz.uz/kutubxona/
5. https://referat.ru/
6. https://www.pdfdrive.com/
7. https://link.springer.com/

7.	Fan dasturi Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Kengashining 2024 yil "24" avgustdagi 1-son bayonnomasi bilan ma'qullangan.
8.	**Fan/modul uchun mas'ullar**:

	Mamasov Sh.A. - Sharof Rashidov nomidagi SamDU, Tuproqshunoslik va agrotexnologiyalar kafedrasi dotsenti, texnika fanlari nomzodi. **Nurmixamedov B.U.** - Sharof Rashidov nomidagi SamDU, Tuproqshunoslik va agrotexnologiyalar kafedrasi dotsenti, texnika fanlari nomzodi.
	Taqrizchilar: **I.N.Bobobekov-** Sharof Rashidov nomidagi SamDU "Tuproqshunoslik va agrotexnologiyalar" kafedrasi dotsenti, qishloq xo'jaligi fanlari nomzodi (tel:(97)8876155); **Mirzaxodjayev Sh.Sh.** - ToshDAU "Qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalashtirish" kafedrasi dotsenti, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (tel:(94)4764751).

Universitetning 2024-yil 16- avgustdagi 301-ij buyrug'i asosida
Fan dasturlari va mustaqil ta'lim topshiriqlarini ishlab chiqishga ma'sul ishchi guruhi:

Rais - Sh.T.Xoliqulov.

Kafedra mudiri: **Sh.T.Xoliqulov**

Institut o'quv uslubiy kengash raisi: **Sh.Mamasov**

Institut direktori: **T.F.Rajabov**

Sh. Rashidov nomidagi SamDU O'quv ishlari bo'yicha 1-prorektor: **A. S. Soleyev**

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Agrobiotexnologiyalar va oziq-ovqat xavfsizligi instituti 60820100 - O'rmonchilik va aholi yashash joylarini ko'kalamzorlashtirish ta'lim yo'nalishi talabalari uchun O'rmon xo'jaligi ishlab chiqarishini mexanizatsiyalashtirish fanidan tayyorlangan fan dasturi va sillabusiga

TAQRIZ

Tayyorlangan dastur va sillabusda talabalarning O'rmon xo'jaligi ishlab chiqarishini mexanizatsiyalashtirish fani bo'yicha zarur bilim, malaka va ko'nikmalarga ega bo'lishiga qaratilgan mavzular qamrab olingan. Fan dasturi va sillabusda o'rmon xo'jaligi sohasida mexanizatsiya vositalarini, qurilma va jihozlarni texnik iqtisodiy ko'rsatkichlarini biladigan va ularni samarali qo'llashni tashkil etadigan, aholini va sanoatni o'rmon xo'jaligi mahsulotlariga bo'lgan talabini to'liq qondirishga o'z hissasini qo'sha oladigan malakali mutaxassis tayyorlashda fan bo'yicha zarur bo'lgan bilim va amaliy ko'nikmalarni shakllantirish asosiy maqsad qo'yilgan.

Talaba ushbu fanni o'qishi davomida madaniy o'rmonchilik mahulotlarini ishlab chiqarishida qo'llaniladigan energetik vositalar, ish mashinalari, jihoz va qurilmalarning tuzilishini va ishlash jarayonini hamda ularning Respublikamiz sharoitiga mos keladigan turlarini tanlashni va ulardan samarali foydalanishni organib oladi.

60820100 - O'rmonchilik va aholi yashash joylarini ko'kalamzorlashtirish ta'lim yo'nalishi 1-kurs talabalari uchun O'rmon xo'jaligi ishlab chiqarishini mexanizatsiyalashtirish fani 1-semestrga rejalashtirilgan bo'lib, unda ma'ruza va amaliy mashgulotlar mavzulari fan dasturi asosida tuzilgan, mavzular ketma-ketligi bir-birini to'ldirib, fanning barcha bo'limlarini qamrab olgan. Mustaqil ta'lim mavzulariga alohida e'tibor berilgan bo'lib, unda ma'ruza, amaliy va laboratoriya mashg'ulotlariga kiritilmagan mavzular qamrab olingan.

Bundan tashqari fan dasturi va sillabusida keltirib o'tilgan adabiyotlarning ro'yxati o'zlarining tarkibi jihatdan ma'ruza va amaliy mashg'ulotlar hamda mustaqil ta'lim mavzularini o'zlashtirishda amaliy yordam beradi.

Umuman olganda fan dasturi va sillabusi 60820100 - O'rmonchilik va aholi yashash joylarini ko'kalamzorlashtirish ta'lim yo'nalishi uchun O'rmon xo'jaligi ishlab chiqarishini mexanizatsiyalashtirish fanidan tuzilgan bo'lib, fanning malaka talablariga mos keladi va undan ta'lim jarayonida foydalanish mumkin deb hisoblyman.

Sharof Rashidov nomidagi SamDU " Tuproqshunoslik va agrotexnologiyalar" kafedrasi dotsenti, qishloq xo'jaligi fanlari nomzodi **I.N.Bobobekov**